392

دینده

یول باشچیلری

مرتبی: آخوند زاده ابراهیم الاسنی.

ناشری:

کتابچی حسینف ورثه‌لری.

КАЗАНЬ.
ЭЛЕКТРО-ТИПОГРАФІЯ ШАРАФЪ.
(подъ №№ „Волгарь")
1907.

مقــدمه.

هر ملت اهالیسی کندیلرینڭ منسوب اولان ملتلرینه بر قدر (آزمی کوبمی) خدمت کورستکان آدملرینڭ، ترجمهٔ حاللرینی یازوب کون بکون یاڭا رساله‌لر نشر ایدوب تورغان بر زمانده، بزنڭده مقدس ملت اسلامیه‌مزنی قوّتلاو، وضایع اولودن صاقلاو، یولنده بتون اجتهادلرینی صرف ایدوب وشول یولده نیقدر مشقت، ومحنتلرنی التزام ایدوب خدمت ایتکان، وبونڭ ایله برابر بتون عالم خلقی طرفندن فرید العصر عنوانلرینی آلغان آدملرمزنڭ ترجمهٔ حاللرینی کورساتمی یاشروب تورماقمز اویات اولمازمی؟

ملت اسلامیه‌مزه کورستکان خدمتلری نسبتنده واو بیك قسقه اولسون مذکور امامله‌رمزنڭ مناقب وترجمهٔ حاللرینی حاوی اولان برر رساله محررلرمز طرفندن قلمه آلنغانی اولمادیغی ایچون ملت قاشنده خائن اولمازمی؟

بو کبی الوغ عالملرمزڭ وقت ولادتلرندن وفاتلرینه قدر اولان حاللرینی چیت ملت اهالیسی هیچ بر خطاسز بلوب توردقلری وقتده اوز افرادمزنڭ خبرسز علی العمیا تورمقلری انسانیت نقطهٔ نظرندن بیوك قباحتلك حسابلنمازمی؟

ایشته کندم، بو کبی قارانغو وکوڭلسز سؤاللردن دین قردشلرمنی
عیب سز قالدرو امیدیله ملت اسلامیه‌مزنڭ یول باشچیلری اولان
دورت الوغ امامل‌رمزڭ بر قدر ترجمهٔ حاللرینی یازوب حرمتلو
اوقوچیلرمنڭ کوز اوڭلرینه قویماقنی موافق تابدم. وبو یازدقم
حاللر امام حضرتلری حقنده بیك جزئی وبیك قسقه اولدیغنی بلسامده،
بابالرمزنڭ „کوبنی امید ایدوب آزدن محروم قالمه“ دیگان
مقاللرینی دستور بلوب بویله کچوك بر رساله‌نی یازماغه جرأت
قیلدم. وشول رساله‌مده کورلدیکی خطالره واقف اولان ذوات
کرامدن مؤاخذه قیلماوچیلقلرینی چن کوڭلمدن رجا ایتدم.

وبالله التوفیق.

بسم الله الرحمن الرحيم

امام اعظم رحمة الله عليه.

سراج الملة ومنهاج الامة لقبلرینی آلوب بتون کرهٔ ارضغه مشهور اولان بو ذات عالی، دورت الوغ امامارنڭ برنچسیدر. اسم شریفلری نعمان بن ثابت اولوب آتاسی اولان ثابت هندستان طرفلرندن اولان (کابل) شهرنده (زوطی) نام ذاتڭ اوغلیدر؛ امام حضرتلری هجرتنڭ ۸ نچی یلنده (کوفه) شهرنده دنیاغه کیلوب آتالری ایسه (نعمان) اسمیله تسمیه قیلمشلردر. وبونڭ ایله تسمیه قیلنماقلرینڭ سببی شویله روایت ایدلەدر: (نعمان) لفظی آدمنڭ بدننده جریان ایدن (یوری تورغان) صاف وفائدەلی قانغه اطلاق اولنور. بناءً علیه امام حضرتلریده علم وفضیلتده، زهد وتقوالقده شول صاف قانغه اوخشاتلوب بیله بو اسم ایله آتالمشلردر.

حنیفه، حنیف لفظینڭ مؤنثیدر عراق اهلی لغتنچه حاضرده استعمال اولنان (دویت۲) یاکه (دواة) معناسندەدر.

۲) دویت: قلم وقاره صاوتلرنی صالوب یورتور ایچون مخصوص یاصالمش بر صاوتدر.

امام حضرتلری هر وقت مذکور دویتنی برابر یاننده یورتمکنی عادت ایتدوکندن بوننڭ ایله کنیه‌لنماسینه سبب اولمشدور. یوقسه امام حضرتلرینڭ حنیفه اسملی قزی اولوبده شول قزینه نسبتله ابو حنیفه دیو کنیه‌لندی دیمك کبی خلق آراسنده مشهور اولان سوزلر صرف خطادر.

چونکه امام حضرتلرینڭ (حماد) اسمنده بر اوغلندن باشقه هیچ بالاسی اولمامشدور.

امام حضرتلری اوّلده تجارت (صاتو آلو) ایله مشغول اولوب بر آز وقتدن صوڭره تحصیل علم ایچون استاذلری اولان امام شعبی حضرتلرینه تابشرلدیلر. بو ذاتدن تحصیل ابتدائی بتردکدن صوڭره (حماد بن سلیمان) اسملی الوغ بر عالمدن اون اوچ سنه احکام شرعیه نی کمالا اویرانمشلردر.

بر وقت امام حضرتلری (بصره)شهرینه کیلوب آنده بولغان علماء مجلسلرنده تورلی مباحثه‌لرده بولدیلر، وشول وقت هر کم امام حضرتلرینڭ آرتق زیراکلکلرینه وعقلینڭ قوتلیلکنه عجبکا قالدیلر.

امام حضرتلرینڭ اجتهاد بابنده فوق العاده اولاچقلرینی اشعار ایدن (بلگرتکان) بر نیقدر حدیث شریفلر هم روایت ایدلمشدر.

استاذلری اولان (حماد بن سلیمان) حضرتلری وفات اولدقدن صوڭره، آنڭ یرینه اولتراچاق ذات حقنده آدملر آراسینه بر قدر اختلافلر توشمش ایسه‌ده آخرده عموم طرفندن امام حضرتلری اختیار قیلنمشلردر. امام حضرتلری آرتق زیراك وکمالت ایاسی اولوب احترامگا لایق بر ذات ایدی. حتی (کوفه)ده یورگان وقتلرنده بتون کوفه اهالیسی طرفندن کمال درجه احترام ایدلوب (وهذا عالم الدنیا) طاوشلری کوکلرگا چغار ایدی.

مجلس شريفلرنده بولماق ايله مشرف اولانلرده يوزلرنده هر دائم شادلق علامتلرى ظاهر اولوب ايكنچى آدملر طرفندن معزز توتلولرينه الوغ بر سبب اولور ايدى. صحابه‌لردن دورت ذاتنى كورب مصاحبت‌ده بولمشلردر آنلر ايسه (كوفه)ده (انس ابن مالك) و(عبدالله بن اوفى) مدينهٔ منوره‌ده (سهل بن سعد الباعدى) مكهٔ مكرمه‌ده (ابو الفضل عامر بن واثل) رضوان الله تعالى عليهم‌لردر.

امام حضرتلرى هر يل بغداددن كوفه‌گا هر تورلى ماللر يباروب تجارت ايدرلر ايدى. وشول مالدن حاصل اولان فائده‌سنى محدثين وعلمالرنك حاجتلرى ايچون صرف ايدوب كوب آدملرنك، آنلرنك علملرندن حصه (الوش) آلماقلرينه سبب اولمشلردر. حتى (امام ابو يوسف) حضرتلرينك آناسى تجارت ايتمك ايچون اوغلينى تحصيلدن منع قيلماق استامش ايدى. شول وقت فقط امام حضرتلرى بوگا رضا بولمى خراجاتنى اوزى طرفندن صرف ايدوب ياگادن تحصيلنه سبب اولمشلردر.

بونلردن باشقه علم يولينه صرف قيلغان اورنلرى تعداد خارجنده‌در. بونك ايله برابر امام حضرتلرينه فقير ومحتاج آدملر حاللرينى بر آز عرض ايتدكلرى وقت هيچ بر كيف وخاطر شريفلرى بوزلميوب قولندن كيلگان قدرلى ياردم واعانه‌دن محروم قويمازلر ايدى. ياز كونلرنده اويله وايكندى نمازلرندن صوڭ، وقش كونلرى دخى يستو نمازينى ادا قيلدقلرى صوڭنده بر آزغنه وقت يوقلاب آلورلر ايدى. فائده‌سز وبوش سوزلرنى هيچ وقت سويلامدكلرى كبى وقتلرينى‌ده اصلا بوشقه اوزدرمازلر ايدى. حتى «يا امام! سز نيچون استراحت قيلمى‌سز» ديگان آدملرگا قارشى «نچارلقنك ايك الوغسى وقتنى بوشقه اوزدرماقدر» مالنده اولان (اعظم المصائب فوات الوقت بلا فائدة) جوابنى بيرمشلردر.

(فاضل بن عیاض) نام ذات دیمشدر که: ابی حنیفه علم ایله مشهور، زهد و تقوالق ایله معروف اولوب هر تورلی علوم وفنوندن دخی معلوماتی علی وجه الکمال اولمشدر. احکام شرعیه‌نك قوانینی آنك همتلری ایله‌بلنمشدر. (کتاب الفرائض) و (کتاب الشروط) کبی اثر جمیل‌لرنی میدانغه قویوچی ابی حنیفه‌در. امام حضرتلری بر کون (منصور) خلیفه‌نك حضورینه کلمش ایدی، شول وقت خلیفه یاننده (عیسی بن موسی) نام عالم اولتورماقده اولوب مذکور عالم، امام حضرتلرینی کورساتوب «هذا عالم الدنیا» دیدکنده خلیفه هم تصدیق ایتدی.

(ثوری) نام‌ذات‌امام حضرتلری‌حقنده شول‌سوزلرنی سویلامشدر: «هر کم ابی حنیفه یاننده کیلدم دیبور اولسه دنیانك ایك عالمی یاننده کیلمش دیمکدر».

زیرا امام حضرتلرینك خدمت علمیه‌سیله دورت مك قدر علماء کرام یتشمشدر.

اوغللری (حماد) نك سوزینه کوره امام حضرتلری هر کون کوزل ایسلی مایلر ایله مایلانورلر ایدی. وکوبرك وقتلرده باشینه قاره چالـمه صاروررلر ایدی. ودورت مك قدر احادیث شریفه روایت ایتمشلر در.

امام حضرتلری هجرتنك (١٥٠) نچی یلنده دنیادن رحلت‌ایلمشلردر. کندیلرینك وصیتی بوینچه بغدادنك شرق طرفنده اولان (خیزراء) قبرستانینه دفن ایدلمشلر در.

ابی حنیفه حضرتلری غایت تقوا بر ذات اولوب رمضان شریفلرده هر کون ختم قلورلر ایدی. هر وقت تونلرنی الله تبارك وتعالی گه زاریلق قیلوب یغلاب اوتکاررلر ایدی. جنازه شریفلرنده (٥٠٠٠٠) ایللی مك کشی حاضر بولمشدر. حتی کشی‌نك تغزلقندن اویله‌دن ایکندی وقتینه قدر دفنی ممکن اولمامشدر امام حضرتلرینك مدحی

ومناقبی حقنده بیك كوب كتابلر یازلمشدر (لكن بو زمانغه قدر تاتار تلنده یازلغانی یوق حكمنده‌در) بونلرنك آراسنده (ابن الجوزی) طرفندن یازلمش (الانتصار لامام ائمة الامصار) نامنده اولغانی بیك گوزل ومفصلدر.

ابن المبارك حضرتلری، امام اعظم حضرتلرینی مدحده اوشبو گوزل شعرنی سویلامشدر:

لقد زان البلاد ومن علیها ❀ امــام المسلمین ابو حنیفة
بآثــار وفقــه فی حــدیث ❀ كآیات الزبور علی الصحیفة
فمــا ان بالعراق له نظیر ❀ ولا بالمشرقین ولا بكوفة

مآلی: «ابو حنیفه كاغدلرگه یازلغان زبور آیاتلری كبی اولان فقه، وآثار ایله شهرلرنی وآنده اولان آدملرنی زینتلادی. كوفه، وارض عراقده حتی مشرقده آننك نظیری واخشاشی یوقدر» دیمكدر.

هجرتدن (٤٥٩)نچی یلده (سلجوقیه) پادشاه‌لرندن (شرف الملك ابو سعید محمد ابن المنصور) امام حضرتلرینك قبر مباركلری اوستینه بر تربه صالدرمشدر. وشول تربه یاقنینه مدرسهٔ حنیفه اسمنده بر مدرسه دخی بنا قیلدرمشدر. مذكور مدرسه‌نك بناسی تمام اولدقندن صوكره پادشاه حضرتلری بالذات باروب معاینه قیامشدر. شول وقت اول زماننك شاعرلرندن (شریف البیاضی) نام ذات شوشی قطعه‌نی اوقمشدر:

الم تر ان العلم كان مبددا ❀ فجمعه هذا المغیب فی اللحد
كذلك كانت هذه الارض میتة ❀ فانشرها فعل الحمید ابی سعید

مآلی: «سز بلاسزمی؟ تارالوب وساچلوب یاتقان علمنی، اوشبو لحدده یوقوده یاتقان ذات بر اورنغه جمع ایلگانینی، شونك كبی یرنك بو كیساكیده معارف وعلمگه واسطه اولان (مدرسه كبی) شیلردن یالنغاچ ایدی آنیده ملك ابی سعید احیا قیلغانینی» دیمكدر.

امام شافعی رحمة الله علیه

بتون عالم اسلامنی یاقتورتقوچی، وکمالاتنڭ ایڭ صوڭ درجه‌سینه ایرشکوچی اولان بو ذات، دخی ائمهٔ اربعه‌دندر. اسم عالیلری (محمد بن ادریس) کنیه‌سی (ابو عبدالله) اولمشدر.

هجرتدن (١٥٠) یلنده (عزه) نام شهرده دنیاغه کیلوب آدملرنڭ مابه الافتخاری اولمشدر. اوزلری قریش قومندن اولوب ایکی یاشنده وقت (مکهٔ مکرمه) گه کیترلوب آنده بر قدر توردقدن صوڭره تعلیم وتربیه ایچون (مدینهٔ منوره)ده تورماقده اولان (امام مالك) حضرتلرینڭ قولینه تابشرلمشلردر. یدی یاشنده وقت قران کریمنی حفظ ایلدی. علوم عربیه‌نی تحصیل ایتدکندن صوڭره شعر علمینه آرتق هوس قویه باشلمش ایسه‌ده، شول زماننڭ فاضل آدملری طرفندن: «سز فقهادن اولاچقسز شعر ایسه آندای الوغ آدملر ایچون بیك کیلشوب بتماز، بوندای اشلر کوبرك، وقتنی بوش اوتکاروگه سبب اولادر» کبی سوزلر ایله نصیحت اولندقلرندن، شعردن هوسی قایته باشلاب بالآخر ترك قیلماغه مجبور اولمشدر. وشول وقتلرده «شعر، علمانڭ شأنینه کیمچیلك بیرماز ایسه ایدی، بو کونده شاعر (لبید)دن‌ده آرتغراق بر شاعر اولور ایدم» مآلنده اولان بیتنی ایتمشلردر:

ولولا الشعر بالعلماء یزری ❀ لکنت الیوم اشعر من لبید

(امام مالك) حضرتلرینڭ تربیه وتعلیملرینه اون اوچ یاشلرینه قدر مداومت قیلوب بعد بر آز وقت (یمن) طرفلرینه کیتوب آنده بتون یمن اهالیسینڭ محبتنی اوزینه جلب قیلمشلردر.

بوندن صوڭ دخی (عراق) طرفلرینه باروب آنده دخی کمالات وفضیلتنی بتون ارض عراقغه تارالمشدر. شول وقت مشهور محدثیندن

اولان (عبدالرحمن بن مهدی) حضرتلری طرفندن اصول فقه‌گه دائر بر کتاب یازلماسی رجاء اولندی. شافعی حضرتلریده بونك رجاسنی قبول ایدوب (اصول الفقه) نامنده اون‌بیش جلددن عبارت بر عالی اثر وجودگه کیتورمشلردر. بناء علیه بو فنگه دائر ایك اوّل کتاب یازوب عالم‌گه تاراتقان کینه شافعی حضرتلری اولمشدر.

بونلردن باشقه دخی (کتاب القدیم) و (کتاب الحجة) کبی آثارلرینك صانی یوز اوتوزغه ایرشمشدر.

شافعی حضرتلرینك عقلینك اوتکونلگی عراق اهالیسنی حیرتکه قالدرمشدر. اول خزینهٔ علم اولان شافعی حضرتلرندن مشکل وآغر مسئله‌لرنی حل ایتدرمك (چیشتورمك) ایچون هر کون یدی، سکز یوز قدر کشی مراجعت ایدرلر ایدی. مراجعت قیلغان آدملرنك مشکلاتنی شرع شریفکا موافق ایدوب حل ایدرگه آرتق اجتهادلرینی صرف قیلورلر ایدی. هر تورلی اورنلرده بولسون بیردکی جوابلر بتون آدملرنی عجبکه قالدرر ایدی.

هجرتدن (١٩٩) یلده مصرغه کیلوب آنده نشر علوم ایله همتلرینی آرتق صرف ایتدیلر. مجلس شریفلرنده اولان آدملر شافعی حضرتلرینك سویله‌گان سوزلرندن کمالا لذتلنوب سوزینك دوام وصوزلوینی آرزو ایدرلر ایدی. هر مسئله‌نك اصلینه توشنوب حقنی باطلدن آیرماقلق شافعی حضرتلرینه بر عادت کبی اولمش ایدی. اوزندن کوب احادیث شریفه‌لر روایت قیلنوب هر بری بین‌العلماء بیك مقبول اولنمشلردر. وهر وقت حکمتلی سوزلر ایله حاضر اولان آدملرنی فائده‌لندررلر ایدی. سویله‌گان سوزلرینك هر بری بر دستور حکمنده ایدی.

دیورلر ایدی: «علم استاو نفل نمازدن آرتقدر. دنیا وآخرتنك سعادتنی آرزو قیلغان آدم تحصیل علمنی اوزینه یول باشچی‌سی

بلسون. علمانڭ زینتی علملرینڭ فعللرینه موافق اولماقیدر. کورکام خلقلی اولان آدملر یاوز خلقلی اولانلر ایله برگه قاتشوب طورا آلمازلر. عاقل ایزگولك ایله یاوزلقنی آیروب بلگان آدمدر. هیچ بر وقت یوقدرکه مطالعه قایغو وعسرتنی بتورماسون. مطالعه قلبنڭ ایڭ تیران وایڭ نچکه نقطه‌لرینی اویاندرر. ایڭ چن دوست، شادلق وکوینچنگده شریك اولاندر. ایکی آدم آیرلدقدن صوڭره برسی آخرینڭ عیبنی سویلاب یورمکلك منافقلق علامتیدر.»

بر کون (مالك بن انس) حضرتلری، امام شافعی رحمة‌الله علیه‌گه خطاباً دیمشدر: «یاشافعی! الله‌تعالی وتبارك سڭا علم نورینی احسان قیلدی آنی معصیت ایله سوندره کورماگز». (احمد بن حنبل) حضرتلری: «شافعی صنعادن مصرغه کیلدکی وقت، علمالر ایله بزنڭ آرامزده واقع اولان بر قدر اختلافلی مسئله‌لرنی حل ایلدی» دیو بیورمشلردر. (ابوالقاسم بن سلام) دیمشدر: «عمرم اچنده تورلی تورلی مملکتلرده بیك کوب عالم وفاضل آدملر ایله کورشدم لکن (شافعی) کبی عاقل وعالم آدم‌گه اوچرامادم». شافعی حضرتلرینڭ علم وعرفانینه هیچ بر چیك یوق ایدی. لغت عربیه‌نڭ ایڭ نچکه نقطه‌لرینه واقف ایدی. شول سببدن بتون علمانڭ مرجعی اولوب، اوزینه (عالم‌الارض) عنوانینی آلمشلردر.

هجرتنڭ (١٩٥)نچی یلنده بغدادغه کیلوب آنده اوچ یل قدر طروب (١٩٨)نچی یلده مکهٔ مکرمه‌گه سفر قیلمشلردر. صبی وقتلرنده معلمدن اویراندگی درسلرینی بیك تیز حفظ ایدوب، معلم بولمادغی وقتلرده اوزی ایله برگه اوقی طورغان بالالرغه سباقلرینی اویراتورلر ایدی. شونڭ اوچونده فضیلتی وکمالتی آز بر زمان اچنده دنیاغه جایلمشدر.

شافعی حضرتلری کیچلرده یان طرفینه یاطوب هر دائم کتاب

مطالعه قیلوب، وآنده اولان مسئله‌لرنی تیکشررلر ایدی. بیك کوب مرتبه‌لر یوقو ایچون یاتدقدن صوگره یا گادن طورب وشم یاندرب مطالعه‌ده اولدقلری روایت ایدلمشدر.

هجرت نبویه‌نك (٢٠٤)نچی یلنده بو فانی دنیادن آخرتکه سفر قیلمشلردر. قبر شریفلری مصرده (قرافه) اسملی اورنده‌در.

امام مالك رحمة الله علیه

علوم شرعیه‌نی دنیانك هر طرفینه قدر نشر ایدوب (طاراطوب)، اوزندن نیقدر علما وفضلاء اسلاملر یتشدرو کبی، الوغ بر شرفکه ایرشکان بو امام، ائمهٔ اربعه آراسنده الوغ حرمتلرگه واصل اولمشدر. قوهٔ علمیه‌سندن باشقه دخی کورکام خلق، زهد وتقوالغی ایله بتون دنیاده شهرت طابمش بر ذاتدر.

اسم شریفلری (مالك بن انس) کنیه‌سی ایسه ابو عبدالله‌در. نسب شریفی (انس بن مالك بن ابی عامر بن عمر بن الحرث)دن عبارتدر. اوزی تبع تابعین‌دن اولوب (حجاز) طرفلرندن کیلدیکی سویله‌نمش ایسه‌ده، درستی (یمن) ده (بنی اصبح) قبیله‌سندندر.

هجرتنك (٩٢)نچی یلنده دنیاغه کیلمشلردر. اوزندن ملتمزنك الوغلرندن اولان (امام شافعی ومحمد بن ابراهیم بن دینار وابو هاشم) کبی ذاتلر تربیه قیلنمشلردر.

امام مالك حضرتلری (هارون رشید) ایله بر زمانغه طوغری کیلمشلردر. حضرت (امام شافعی) مالك رحمة الله علیه‌گه نجم الائمه لقبنی بیرمشدر. عصرنده اولان علمالر آراسنده ایك فاضلی اولوب کوب آدملر اوزندن احادیث شریفه‌لر روایت ایله‌مشلردر.

(امام مالك) حضرتلری غایت عالم، واخلاق جمیله‌ایاسی اولوب

تقوالغنی ایسه بیانغه بیله حاجت یوقدر. حتی (مدینهٔ منوره)ده یورگان وقتلرنده ادبدن طش بر اش ظاهر بولماسن دیو باشماقینی صالوب یالان آیاق یورور اولمشلردر.

(امام شافعی) حضرتلری دیمشدر: «حجاز یرینی علمی ایله اخیا قیلغوچی (ترگزگوچی) امام مالکدر» دیو. علم حدیثده آرتق مهارت صاحبی اولوب زمانه‌سنده هر کمدن اوستون اولمشلردر. بر حدیث شریف اوقورغه تلادکلری وقت طهارت آلوب ایکی رکعت نماز اوقماقلق عادتلری اولمشدر. درس وقتلرنده بر آدم طاوشینی چغارر اولسه اول حقده اولان آیات شریفه‌نی اوقوب منع قیلورلر ایدی و «جامع شریفده طاوش کوتارو درست توگلدر» دییورلر ایدی. عصرنده بر قدر الوغ عالم وفاضل آدملرده بولنوب آنلردن ایڭ مشهورلری (کوفه)ده (سفیان‌الثوری) شامده (اوزاعی) ایدی. محدثین آراسنده بر حدیث توغروسنده اختلاف اولور ایسه حضرت امام مالککه مراجعت قیلوب حل قیلدررلر ایدی. اول زمان مدینهٔ منوره اهالیسی‌نڭ کوبره‌گی دخی امام مالك مذهبنده ایدیلر.

مالك حضرتلرینڭ حلقهٔ تدریسنده اولماق آرزوسی ایله بیك اوزاق وچیت اورنلردن کیلوچیلرنڭ صانی کوب اولمشدر. حتی بر یللق یوللردن کیلگان آدملر اولدی دیه روایت اولنمشدر. بر مسئله سؤال اولندیغی وقت شوندوق جواب قطعی بیرمك مالك حضرتلرینڭ عادتی ایدی. آندای اشلرده ممکن قدر اختلافغه یبارماو طرفنده ایدی. اسلام عالملرندن اخذ علوم‌ده بولنوب، بونلرنڭ آلتی یوزی تابعین‌دن ایدیلر هر قایوسی امام مالك حضرتلرینڭ مزیتنی (آرتقلغنی) تصدیق ایتمشلردر.

علم اهلینه آرتق محبت کورساتوب هر دائم آنلر ایله مصاحبتده اولور ایدیلر. مالسز وفقیر اولان آدملر، علم ایله حسن حال ولطافت جمال اولور. فقیر اولوبده عالم اولمق بای اولوبده جاهل اولماقدن آرتقدر کبی حکمتلی ومعنالی سوزلرنی هرزمان سویلارلر ایدی.

بر وقت «انسان‌نك قوهٔ عن‌المرکزیه‌سی نه‌در» سؤالنه قارشی «وجدان»در جوابنی بیرمشلردر. ینه بر کون شاکردارندن برسی «یا امام! نیچون آدم، دوستنی یاقنلرندن آرتق سویه‌در» دیـو سؤال قیلدقنده استاذ حضرتلری: «یاقین آدملر جسمدن، صادق دوست روحدن یاقینلق کسب قیلمشلردر» مآلنده اولان (الاخ نسیب‌الجسد والصدیق نسیب‌الروح) جوابنی بیرمشلردر.

(مالك) حضرتلری بوالده یورگان وقتلرده آشامق، اچمـك، وبول ایتمك کبی اشلردن هر وقت منع ایدرلر ایدی.

هر کمگه طاتلی تللی وکولار یوزلی اولوب کورکام معامله‌ده بولورلار ایدی. قارنداشلرینه دائمـا نصیحت‌ده بولوب آنلرنك انسان بولوب یاشاولرینه فوق العـاده اجتهادده بولورلر ایدی. کوب وقت حکمتلی سوزلر سویلار ایدی‌که، هر بری عبرت درسی اورنینه آدملر طرفندن قبول قیلنورلر ایدی: «علم ایاسی اولانلر، اوزلرینك وقارلرینی (الوغلقلرینی) بلمك‌لری لازم‌در. بر آدم اوزینه یخشیلق قیله آلماز ایسه ایکنچی آدملرگا هیچ قیله آلماز» کبی عبرتلی وحق سوزلر امام حضرتلرینك آغزلرندن چقمش‌لردر.

بر کون، بر آدم «یا استاذ! وجدان‌نك باشی نه‌در؟» دیو صورادقنده توغری سویلمك، وامانتنی صاقلامق، فائده‌سز بوش سوزلرنی سویلامازسزلکدر.» جوابینی آلمشدر.

اوتوز یل قدر حلقه تدریسنده اولان الوغ وفاضل آدملرنك

سوزلرینه کوره امام حضرتلرینڭ بر قات سویلادیکی بر مسئله‌نی ایکنچی قات سویلگانی اولمامشدر. بو ایسه امام حضرتلرینڭ علمده کامل اولوب تقریری‌نڭ صافلغینه دخی قوتلی بر دلیلدر. عبادات وتقوالق جهتلرنده اولان فضائلی یازوب بترولك توگل قدر کوبدر.

امام مالك حضرتلری اوزون بویلی اولوب، یوزلری غایت آق اولمشدر. خاتمنده (یوزکنده) (حسبنا الله ونعم الوکیل) دیو یازلمش ایدی. (عبدالله بن عباس)نڭ مدینهٔ منوره‌ده والی (گوبیرناتور) بولوب توردقی زمانده بر کون ایکندی وقتلرنده آورا باشلاب هجرتنڭ (١٧٩)نچی سنه‌سی ربیع الاوّل‌نڭ اون دورتنچی کوننده صباح وقتنده یاشی سکسان‌ده اولدقی حالده روح شریفلرینی تسلیم قیلوب مدینهٔ منوره‌نڭ (بقیع) نام اورنینه دفن قیلنمشلردر.

امام حنبل رحمة الله علیه.

بو هم عالم اسلامده، قیاش نوری کبی بالقوب الوغ عالملر آراسنده غایت احترامله ذکر ایدلمکده اولان بر ذات اولوب وجودی (بارلغی) ایله بتون عالم اسلامنی شادلقغه ایرشتروب، ملت اسلامیه‌گا ایتکان خدمتلری ایله اسملرینڭ قیامتکا قدر خیر ایله یاد ایدلولرینه سبب اولدقلری کبی، عصرنده اولان هر تورلی ملتلرنڭ التجا گاهی اولوچیلق کبی شرفلرگا ینه ایرشمشلردر.

اسملری ایسه، (احمد بن حنبل) اولوب (ابو عبدالله) ایله کنیه‌لنمشدر. آتالری (شیبان) اهالیسندندر. امام حنبل حضرتلری هجرتنڭ (١٧٤)نچی سنه‌سی ربیع الاوّل آینده (بغداد) شهرنده دنیاغه

کیلمشلردر. تحصیل یولنده رغبتلری بیك آرتق اولوب معلوماتینی آرتدرو، وهر شی‌نڭ حقیقتنه توشنو ایچون) بصره، کوفه، شام، یمن کبی یرلرنی یروب ومکهٔ مکرمه ایله مدینهٔ منوره‌نی دخی زیارت ایلمشلر ایدی. علوم شرعیه‌نی یاش وقتلرنك تحصیل قیلمشلر ایدی. بعض وقتلرده جامع (مسجد) یانلرنده اولتوروب مراجعت ایدن آدملرگه احکام فقهیه واحادیث شریفه‌لردن اویراتورلر ایدی. قرق یاشلرینه یتار وقتلرنده، ایڭ الوغ درجه‌لردن اولان مجتهدلك عنوانینی آلمشلردر. تحصیل علوم ایچون هر تورلی آغرلق وچیتنلکلرنی اختیار ایدرلر ایدی.

بر کتابنڭ اصل نسخه‌سینی تابمق، یاکه آغر ومشکل مسئله‌لرنی حل قیلدرماق کبی اشلر ایچون بیك اوزون ویراق یرلرگه قدر باردقلری هر دائم واقع اولمشدر. درس بیردکلری وقتده تقریرلرینی یازمقدن شاکردلرینی منع قیلورلر ایدی. بحث ومناظره وقتلرنده بیك خوشلق وملایمت ایله سویلارلر ایدی. ایکی کشی، آرالرنده اولان دعوالرینی حل قیلدرو ایچون، امام حضرتلرینه کیلدکلرنده مذکور حضرتنڭ حکمی وقراری بوینچه هر ایکی طرفنڭ رضا بولشمی کیتدکلری هیچ بر وقت اولماز ایدی.

حنبل حضرتلرینڭ تألیفاتلرندن (المسند) نامنده اولان کتابی اوچ مڭ احادیث شریفه‌نی حاوی اولوب اچنده اولان مسئله‌لری کمال تحقیق وتتبع ایله (تیکشرلوب) یازلمشدر.

کندی سلامت وقتلرنده اوغللری اولان (عبدالله) غه خطابا «اوغلم! بنم بوکتابمنی یخشی حفظ ایداسن (صاقلایاسن) چونکه بر وقت کیله‌چکدرکه شول زمان بنم بوکتابم ایله عمل ایدله‌چکدر» دیمشلردر.

بوندن باشقه (مناسك الکبیر)، (المقدم والمؤخر فی القران)، (جوابات القرآن)، (الناسخ والمنسوخ) کبی کورکام اثرلری دخی باردر.

امام حنبل حضرتلری بعض وقتلرده حکمت وعبرتلی سوزلرده سویلاب هر برسی ایشتکوچی‌نك سعادتی ونجاتی ایچون بر دستور حکمنده ایدی. دیورلر ایدی‌که: «حسن ظنی اولان آدمنك ترکلوگی خوش اولور. یالغان سویله‌مك کشی‌نك اشانچلغینی بترور. تکبرلك اولان آدمده عقل یوقدر. آدمنك آرتقلغی علم وکمالت ایله‌در. سن‌ده اولمغان کمالت ایله ماقتاغان آدمنك، ینه سنده اولماغان صفت ایله خورلایاچاغینه اشان. علم شوندایین بر مرتبه‌درکه: آیرلوی هیچ اولماز».

حنبل حضرتلری بیك متواضع (توبانچلکلی) ایدی حتی بورگان وقتلرنده آرتندن هیچ برکمنی یورتمی برابر یاننده یروچیلك ایله امر ایدرلر ایدی.

اجتهاد وریاضت کبی ممدوح اولان صفتلرنك ایك صوك درجه سینی تابمشلردر. هر کون اوچ یوز رکعت نماز قیلوب، ودائم الله تعالی‌گه طاعت وعبادتده بولورلر ایدی. عمرینده بیش مرتبه ارکان اسلامدن اولان حج شریفنی زیارت قیلمشلر ایدی.

(هلال بن العلا) نام ذات دیمشدر: امام حنبل‌نك هر فندن خبری اولوب زهد وتقوالق ایله متصف قدرلو بر ذات اولمشدر. ایللی یل برگه مصاحبت ومجلسلرنده اولدم هیچ بر وقت مفتخرانه (ماقتانوغه دائر) سوزلر سویلامدی. حتی بر وقت یا امام! احمق کمدر؟ دیوصوراغان آدملرنك جوابنده «اوز اوزینی ماقتاغوچیدر» دیدیلر.

امام حنبل حضرتلرینك استاذلرینه کورساتدکی حرمت

ورعایتلری فوق‌العاده ایدی. حتی استاذینڭ مخصوص اذنی ورخصتی اولماینچه حضورلرینه اولتوردقی اولمامشدر. اوزلری بیك قوهٔ حافظه‌لی اولوب خاطرلرنده اون مڭ قدر احادیث شریفه بار ایدی. بر قات حفظ ایلدکی (یادلدغی) شیلرنی هیچ اونتماز ایدی. هر اورنده بحث ومناظره وقتلرنده امام حنبل حضرتلرینڭ رأیی (اویی) هر کم طرفندن تردد‌سز قبول قیلنور ایدی. تقریرگه کرشدکلری وقت هر آدم تیك اولتورماقغه مجبور اولورلر ایدی. احکام شرعیه‌نڭ ایڭ تیران ونچکه مقاملرینه قدر واقف اولان بر ذات شریف وعارف ایدی. هر یرده حنبل حضرتلرینڭ مدحندین بحث اولنوب ذکردن قلملر عاجز اولو درجه‌سنده‌در.

(عبدالرحمن‌الجوزی) نام ذات امام حضرتلرینڭ ترجمهٔ حالندن یازدیغی (مناقب احمد بن حنبل) نـام الوغ اثرنده امام حنبل‌دن اخذ حدیث ایدن علمانڭ اسملرینی الفبا ترتیبی‌ایله صاناب باریسی‌نڭ توقز یوز ذات‌غه ایرشدکارینی کورساتمشدر. اوزاری بیك حلیم (چدام) وصابر اولوب کورکام خلقده هم فرد کامل ایدی. ماهیتی وترجمهٔ حالی بلمسز اولانلرغه حدیث شریف تلقین ایتمازلر ایدی. هر وقت طهارت اوزره اولوب «سیآت، معنوی ناچارلقلرنی کیتردکی کبی طهارتسزلك ظاهری آورو وعلت‌لرنی کیترادر» دییورلر ایدی.

فقیر ومحتاج اولان آدمارگه آرتق محبت وشفقتلی اولدقلرندن هر قایده فقیر برخسته (آورو) ایشدور اولسه‌لر درحال حالون صورار ایچون بارب ممکن اولان قدر اعانه (یاردم) ده بولورلر ایدی.

حنبل حضرتاری قرق یاشلرنده وقت تأهل ایتمشلردر (اویلانمشلر)در. صالح، حسن، حسین، ینه حسن، محمد، سعید،

زینب اسملرنده آلتی بالالری اولوب ایك الوغسی صالح در بو هم (ابا الفضل) کنیه‌سی ایله مشهور اولمشدر.

صالح هجرتنك (۲۳۰)نچی یلنده دنیاغه کیلوب امام حضرتلرینك بالالری آراسنده ایك سوکلوسی اولمشدر. آتالری، وفات ایتدکدن صوڭره خراسان طرفلرینه کیتمشدر. حضرت صالح درس آرالرنك آتاسی حضرتلرنك حیاتی وقتنده، اوزینه اولان محبت ورعایه سنی تخطر ایدوب (ایسینه توشروب) کوینچلی طاوشلر ایله یغلار ایدی. هجرتنك (۳۰۳) سنه‌سنده وفات اولمشدر. ایکنچی اوغللری (سعید) کوفی‌ده بر آز قاضی اولوب توردقدن صوڭره اول هم وفات اولمشدر.

(امام حنبل) حضرتلری بر آطنه قدر خسته اولوب یاتدقلری صوڭنده (۲٤۱)نچی یلده ربیع الاوّل آینده جمعه کون دنیادن ارتحال قیلمشلردر. (امام حنبل) حضرتلرینك، آورو وقتلرنده هر کم حاللرینی بلمك ایچون کیلورلر ایدی.

وفات خبرلری بتون بغداد اهالیسینی متاثر ایدوب آغلاماغه مجبور ایتمشدر.

اول طرفلرده آغلاماغان آدم قالمامشدر، دینلسه هیچ خطا اولماز حتی یاش وصبی بالالرغه قدر وفات خبرلری تأثیر ایدوب کوینچلی طاوشلر ایله بتون بغداد شهری قیامت حالینه کرمشدر.

شول وقت خلقنك کوبلکی وطغزلغی جهتندن بغداد خلقی (ایو) ایشکلرینی آچوب (طهات آلورغا تلگان آدم کیلسون) دیو قچقررلر ایدی. بتون شهر وقریه‌لردن والحاصل هر یردن کیلگان جماعت اسلامیه (خاتون وقزلردن باشقه) باری یتمش سکز (۷۸۰۰۰) مڭگه ایرشوب بونلردن باشقه یکرمی سکز مڭ قدر

چیت ملت خلقندن دخی اولوب بو مبارك ذاتنڭ جنازەسی قبر
شریفلرینه قدر (٩٨٠٠٠) توقسان سکز مڭ کشی طرفندن غایت
احترامله اوزاتلمشدر. زمان وفاتلرندن ذورت کونگه قدر بتون
آدملر طرفندن ماتم وقایغو توتلب هر کمنڭ قلبی آیرلو، وضایع
قیلو قایغوسی ایله طولمشدر.

رحمهم الله تعالی رحمة کثیرة

تمام